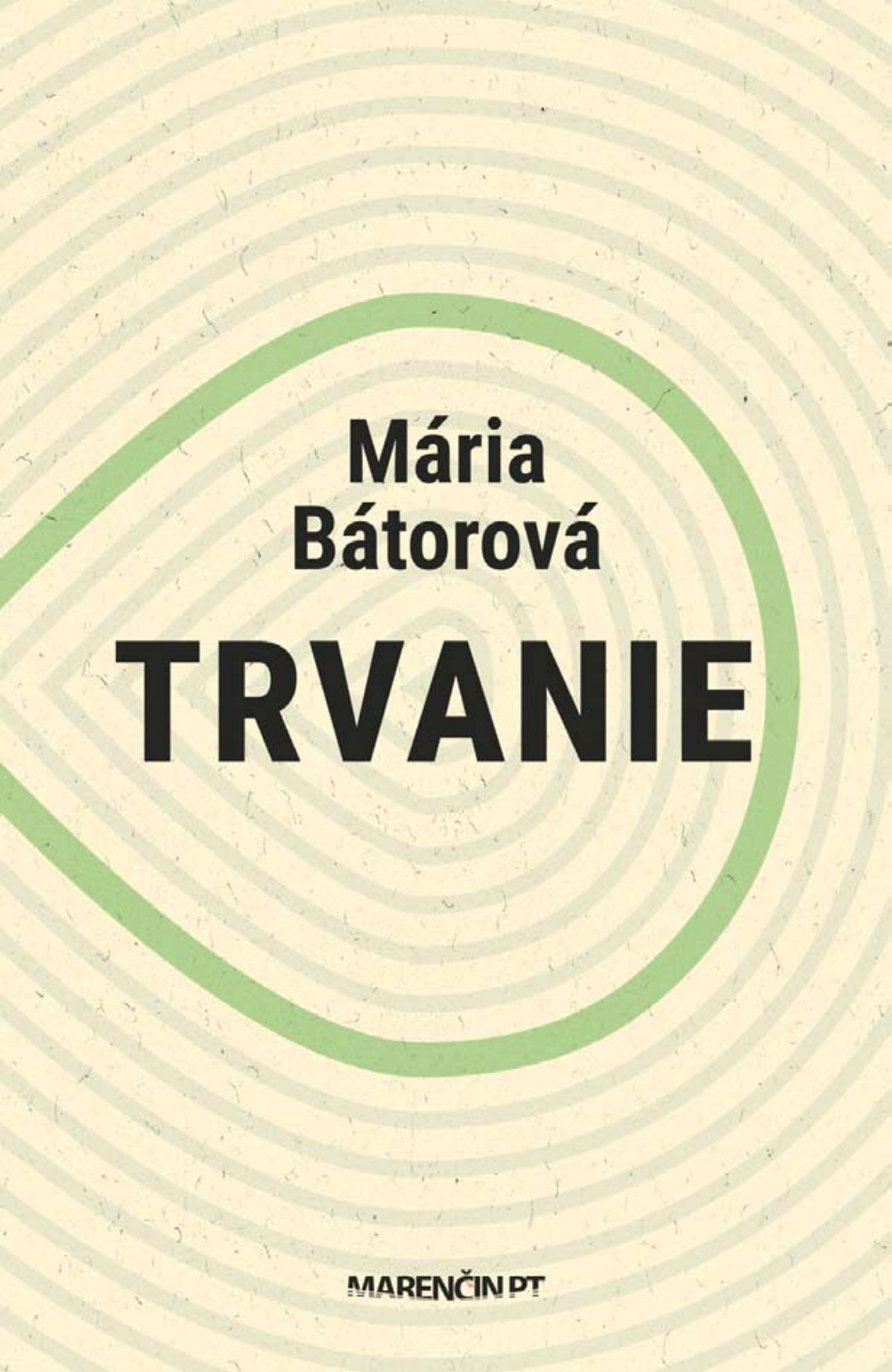




**Mária
Bátorová**

TRVANIE

MARENČIN PT



Motto:

Život ide od nemohúcnosti po nemohúcnosť.
A medzitým je čas, keď sa zdá, že všetko zmôžeme.
Starobou vzrastá len schopnosť pochopiť to.
Alebo aj nie...

Vydanie knihy z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.



Copyright © Mária Bátorová, 2025
© Marenčin PT, spol. s r. o., Bratislava, 2025
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marenčin@marenčin.sk www.marenčin.sk
Cover © Marenčin Media
Layout © Marta Blehová
1050. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-569-1222-5 (viaz.)
ISBN 978-80-569-1223-2 (ePDF)
ISBN 978-80-569-1224-9 (ePub)

Mária Bátorová
TRVANIE

MARENČIN PT

Román Trvanie je voľným pokračovaním románu Stred a tematizuje fiktívnu politickú situáciu na Slovensku po vyše tridsiatich rokoch od Nežnej revolúcie. Dej sa odohráva v rodinnom a verejnom živote. Akákoľvek podobnosť situácií a postáv v tomto románe s postavami a situáciami v reálnom svete je čisto náhodná.

VÝHLAD

Výhľad je dôležitý pre tých, ktorí vidia okolo seba a do budúcnosť. Perspektíva diaľky, a síce tam aj späť, relaxuje prítomnosť a opačne. Vraj to vyslovil Kierkegaard: „Životu je možné porozumieť len spätne – dozadu, no žiť sa musí (treba) dopredu.“ A najmä v prítomnosti, dodávam.

Muž sediaci – zaborený – uprostred štôsov kníh pri svojom písacom stole, obrátený k blízkemu oknu, pozeral do hustého sneženia. Zima vrcholila, no keby bolo jasno, ako včera večer, videl by dobre svetlá Viedne a Dunaj, po ktorom sa pomaly plavia svetielka lodí – odtiaľto zvrchu sa zdá ich pohyb spomalený. A za jasných dní vidno vo všetkých ročných obdobiach zasnežené vrcholce Álp. Pohľad z týchto okien a terasy ho nadchýnal aj po vyše štvrtstoročí, rovnako ako výhľad z kuchyne na druhú stranu, kde blízky skalnatý kopec, siahajúci akurát do výšky okien najvyššieho, tretieho poschodia bytovky – takzvaných bytov vilového typu – medzičasom zarástol stromami a hustými kríkmi. Na jar v nich celé rána spievali vtáci, všade žiarili rozľahlé sýtozlaté dažde, pod borovicami sa modreli kolesá fialiek a vďaka do strechy zasadeným oknám sa tu človek cítil útulne ako v horskej chate.

Počítač zhasol a muž sedel stále nepohnute, v ruke držiac nejaký žltý list, ktorý sa mu náhodou dostal pod ruku, keď hľadal podklady pre nový projekt. V tejto pracovni chytalo človeka skutočné zúfalstvo, ak bolo treba niečo nájsť. Pritom bol muž pedant, alebo celkom iste aspoň človek, ktorý nestráca a neriskuje, čiže všetko bolo niekde tu... ale kde konkrétne?

„Čo si nezažneš?“ vynorila sa Helga z prítmia úzkych dvier, ktoré cez knižnicu spájali dve izby. „Len teraz som sa vrátila,“ podišla k nemu a zboku ho objala. Z jej záhrenia letmo zacítil poľavujúci mrazivý vzduch zmiešaný s vôňou sviežeho telového mlieka. Vždy ho táto vôňa dostane, lebo mu pripomína chvíle najbližšej blízkosti. Vezme jej ruku, aby ju pobožkal, ale nestihne, lebo žena sa rýchlo skloní k jeho ústam. Len letmo – a hneď kľučkuje pomedzi knihy k druhým dverám, aby zažala. Bodové lampy rozsejú svetlo na steny po strop zaplnené regálmi a do všetkých kútov. „Myslela som, že tu nie si,“ spustí sa do kresla pri svojom písacom stole, zmizne za inými štôsmi a ostane sedieť, náhle akosi unavene.

„Pozri, čo som našiel,“ podáva jej ten žltý popísaný papier. „Úplne som na to zabudol. Ale ako živo tie riadky dokážu vrátiť čas. Mariánky, pohraničný útvar, kde sme boli na rane. Stačila minúta a možno by som tu nebol... O tom sme vtedy našťastie nevedeli, koľko vojakov sa každý rok odtiaľ nevrátilo...“

„To bolo to, *Když vám říkam, že ste Jan, tak ste Jan?*“ spýtala sa so zavretými očami, s hlavou zaklonenou na operadle a zasmiala sa pri predstave situácie, ktorá najlepšie zachytáva absurditu vo vojenskom útware: Na hlásení prečítal veliteľ meno Jan Horec a me-

novaný sa ohradil, že sa volá Adam Horec. Na to zúrivo veliteľ: *Když vám říkám, že ste Jan, tak ste Jan.*

„No a do toho bezútešného zúfalstva, kde som chodil furt niekoho hľadať, zbehov, našich cigánov, kadejakých vyvrheľov a hrdlorezov, mi tento Skúter, ktorý ani na vojenčine nebol, dokázal toto napísať.“

„Však asi práve preto. Ale... prečo si mu vlastne do Bratislavy písal? Aha, už si spomínam, Bože, ako je to dávno! To miesto geológa v Štiavnicí, bol si tam nešťastný... No nebolo to nakoniec tak, že si bol nešťastný všade? Štiavnické múzeum horor, vojenčina v Mariánkach ešte väčší,“ prekárala ho.

„No veď čítaj,“ vynorila sa spoza kníh ruka s listom.

Helga sa načiahla za ním, potom za okuliarmi. Videla najskôr len celkom úhľadné, pomerne veľké písmo, podčiarknuté slová a výkričníky na konci viet. List, ktorý už na prvý pohľad nalieha a presviedča, pripomína a usiluje sa mať pravdu.

„Aha, už si spomínam, áno, vidím to tu. Chcel si, aby ti pomohol dostať sa do Bratislavy, lebo v múzeu sa veda robiť nedá. Myslel si si, že píšeš priateľovi, kolegovi – vedcovi! Áno, tu ti pripisuje *apriórne odmietavé stanovisko voči práci v menšom múzeu* a že uvažoval, či ti mal vôbec odpovedať... že on v tom národnom múzeu bol šesť a pol mesiaca v teréne a, citujem, *nevidel som ani jedinú geologickú publikáciu za ten čas. Teraz po návrate čistím vitríny*. Podčiarkol to. A tu ďalej: *Neviem, čo si ty predstavuješ pod pojmom veda, ale ak si myslíš, že táto pozostáva zo štúdia literatúry, veľmi sa mylíš...* A tak ďalej.“ Helga zložila list. „Veď ty si mal ceny už za študentské práce, publikované výskumy...

Musím tieto blbosti, ktoré boli a zrejme dodnes sú Skúťrovou realitou, čítať do konca? Čo vlastne ten človek dnes robí?“

„Bol v komunálnej politike, mal aj nejaké výskumy a tie publikoval...“

„A prečo si oslovil práve jeho? Čo to bol tvoj najlepší priateľ tu v Bratislave? Veď vy dvaja ste nič spoločné nemali! On s tým svojím starobratislavským zázemím! S vedomosťami pomaly o každej dlaždici tohto mesta! Pamätáš, ako sme ho stretli, keď sme sa s deťmi raz v lete túlili Bratislavou – a vlastne hľadali sme bývanie, hľadali sme byt, nie? Vtedy nám tiež neporadil, ani sa nad možnosťami nezamyslel. Bolo to tesne po revolúcii a na Kapitulskej išiel s takou doštičkou v ruke a keďže sme náhodou stáli pred jeho domom, ktorý práve *kúpil* od mesta, aj s cigánmi, aj s nejakou nechodiacou starenkou, pozval nás dnu, pozrieť, ako rekonštruuje starý čas, starý kozub. Tá lišta, čo mal v ruke, bola naň, primeriaval ju hneď, ako sme vošli a kozub mal vyhrievať dve miestnosti naraz – to bola vraj technická dômyselnosť 19. storočia. V dome bolo v lete príjemne chladno a tma, obaja sme sa zhodli, že by sme tam nebývali ani zadarmo. No Skúter – antikvarista – to dopodrobna rekonštruoval... Pamätáš, Martin, on je vlastne jednou z postáv mojej poviedky o typoch intelektuálov po revolúcii a odohráva sa v tom jeho dome!“ rozhovorila sa živo Helga. „Prvá politická reflexia Slovenska, ocenená zahraničnou cenou, pamätáš? Pamätáš na ten šek? Prvý veľký honorár bol z Kanady... Skúter bol dobrý remeselník, no o vede nemal ani potuchy! Ale to je dnes jedno. Kto mu vlastne vymyslel tú prezývku?“

„Dromedár, kto iný? Sk...vený trpaslík, asi viacerým tou svojou premúdreosťou a povýšenectvom liezol na nervy. No ja som ho mal za kamaráta, ku mne sa vždy choval celkom dobre. Až na tento list, to som na tej aj tak ťažkej vojne na hraniciach nemal čítať. No čo človeka nezabije, to ho len posilní. Našťastie som mal už teba... aj na to som teraz myslel, kým si prišla, ako si na Silvestra, keď som nedostal opušťák, pricestovala za mnou...“

Helga pozerala na tajnú zásuvku, kde mala odložené svoje podpory – veci, ktoré ju vždy udržali v ťažkých chvíľach ich skoro päťdesiatročného vzťahu. Bola tam miniatúrna, červeným bakelitom lemovaná lupa z nejakého detského prístroja, omotaná drôtom ako rúčkou, ktorú si Martin zostrojil, keď mal asi sedem rokov. Dlhé roky, keď ju poriadne našťaval, stačilo tento predmet, pri ktorom sa začínala jeho veľká európska veda, zobrať do rúk, ba niekedy stačilo si naň spomenúť... Nemusela zásuvku ani otvárať a videla pred očami obrázok: Na papieri formátu A5 vodovými farbami namaľované Božie muky medzi brezami a na zadnej strane text datovaný prvými dňami na vojenčine na hraniciach Čiech a Nemec-ka – veľmi ďaleko a vo veľmi nebezpečnom pohraničnom pásme. Poznala ho naspamäť: *Drahá moja Helga, ťažko je mu na kríži, keď ľudia zabúdajú a otvárajú každým dňom jeho rany. Chodník k nemu zarastá trávou. Ne-zabudneme na Neho, pretože je v každej chvíli s nami, dal nás jeden druhému, všetko nám pomáha prekona-vať... Nezriekneme sa ho, náš chodník k Nemu nikdy nezarastie trávou. Bozkáva Ťa Tvoj Martin.*

A pri tejto pre ňu najkrajšej modlitbe je priložený ďalší poklad, karta z toho istého času k meninám či

narodeninám, s ružami a tridsiatimi najnežnejšími osloveniami, aké len zaľúbené srdce môže vymyslieť, na jej rube: *Moja drahá Helga, moje Šťastie, môj Život, môj Pokoj, moja Žabka, môj Srnček, moja Žubrienočka, môj Prameň, moja Kvapôčka, môj Kryštálik, môj Vánoček... buď šťastná pri mne!* Nutkalo ju ukázať mu teraz tieto poklady, ku ktorým sa vždy utiekala, keď jej bolo ťažko, keď strácala zem pod nohami – ako často a kedy najčastejšie? Tento obraz dievčiny, ktorý vytvoril on, a ktorým asi v tom čase aj bola, alebo aspoň inšpiráciou preň, jej vždy pomáhal vrátiť sa k nim dvom, k tomu, čo bolo v ich vzťahu podstatné: vzájomná opora a blízkosť. Kým spomínala, Martin v tichu otvoril zásuvku a vytiahol jej fotku, ktorú mu poslala na vojenčinu. Fotil ju on, pár dní pred odchodom, na výlete na Oravskom hrade. Na druhej strane bola báseň, ktorú nosil vlastne celý život pri sebe:

*Z čela som Ti zbozkávala
trud zimných večerov
môj jediný
Z očí som ti zbozkávala
jesenné, vlhké, hmlisté
pohľady
k mrežiam kasárenskej brány
Láska moja
Z ušú hvízd píšťalky, zvonca
a komanda
Z okolia úst vrásky trpkosti.
Namiesto nich
Usmiatey bozk
Moje Šťastie*

*Tvoje nohy srnčie sú ovinuté
Onucami bozkov
Z rúk твојich zbozkávala som
Tápavé, prázdne objatia
Zo srdca statočného všetku
Tvrdosť nezmyselnosti
tohto času
Sila moja*

*Tak všetko: hodiny, minúty, dni
Jedno, čím vyplnené
Nadobudli zmysel*

*Horúcim dychom budem dýchať
do popola
kým nevzbĺkne znova
Oheň
Života môjho.*

Potom neskôr, keď jej to raz ukázal, reagovala veľmi racionálne a s odstupom, vraj v tej básni vidieť vplyv Šalamúnovej básne Sulamit, ktorú v tom čase všetci čítali a ona ju dostala od Martina na prvé spoločné Vianoce. Tie verše o srnčích nohách sú jednoznačne alúziou na to, no ako estétka zhodnotila pôsobivosť kontrastu vojenských onucí s prírodným obrazom. Po čase už bola k tejto básni dosť skeptická a výsmešná, on na ňu naopak nedal dopustiť – práve naivita a jej úprimnosť mu vtedy pomohli najviac.

Medzitým sa ona v myšlienkach vrátila k Silvestru, ktorý Martin spomenul. Videla malú stanicu na severe, vraj železničný uzol, odkiaľ naozaj pred 44 rokmi vycestovala

za svojou prvou láskou. Sedeli potom na nejakom priváte v hornom poschodí starého sudetského domu na posteli a čakali na polnočné zvony. Ona priniesla nejaké jedlo a mali fľašku červeného šampanského, ktoré otvorili až na polnoc. Na bielu hodvábnu blúzku si navliekla sveter, pretože v izbe nebolo dosť teplo. Striedavo sa rozprávali a bozkávali. Po polnoci, po polonemých želaniach – preliatych len do pohľadov –, aby rok, ktorý prichádza, bol začiatkom ich spoločného života, sa dlhý novoročný bozk Martin usiloval jemne preklopiť do milovania, no nenalieval, keď Helga odmietala. Bolo ťažké odolať, no nie tak, ako keby boli na milovanie zvyknutí. Oni dvaja si boli prví, učili sa všetko spolu a výsledkom bolo do dnešných dní spoločné orgazmovanie – ešte sa chceli, ešte sa radi k sebe túlili. Helga bola presvedčená o vnútornej mystike, v systéme ktorej toto fungovanie záviselo práve od odriekania pred sobášom. Bola to šialená predstava, no *inak si ten vyše štyridsaťročný dobrý sex nezdôvodníš*, hovorievala Martinovi a spolu sa na tom zabávali, aj keď vedela, čo si on medzičasom o tom myslí, a možno už aj vtedy... Medzitým sa v Ricoeurových filozofických dielach dočítala – a hneď to aj posunula ďalej Martinovi –, že sexus je zdrojom životnej sily a všetkého pohybu. Ale takto dlho?

„Daj sem ten list, zase ho založím, je to dobrý doklad toho, že sa osud našťastie takých Skútrov na nič nepýta.“

Žena natiahla ruku tesne popri tlačiarňi smerom k mužovi a so zavretými očami čakala, kým si list vezme. Potom sa pohodlne oprela. Bola po celom dni unavená, ale obsah listu ju dosť rozrušil. Ešte sa Martina niečo spýtala, no keď počula slabé, neurčité *uhm*, vedela, že sa zahĺbil do práce a že ona má večer pre seba.

FILM VEĽMI DÁVNY

Prvé členenie nastalo, keď Helga prijala to, ako ju Martin nechal na stanici a odcestoval domov, keď zistili, že jej rýchlik z vážnych dôvodov dnes vyradili. Povedala jej to žena pri pokladni. Skôr, než sa Helga stihla bezradne otočiť k Martinovi, obišiel ju z druhej strany a svoj lístok na vlak si kúpil. Helga vtedy nevedela, že anonymná žena za okienkom pre neho predstavuje takú úradnú autoritu, že Martin automaticky pod jej pohľadom pokročil k okienku, stál predsa v rade, aby si kúpil lístok. Vystúpiť z radu, prerušiť úkon, vzbudiť pozornosť, to by bola hanba... Helga vtedy nevedela identifikovať, že to neznamená, že Martin na ňu nemyslí, videla len to, ako si kupuje lístok na svoj vlak. A on nevidel dôvod, prečo si ho nekúpiť, prečo necestovať. S lístkom a malou peňaženkou v ruke sa otočil k Helge a hneď potom pozrel na rozpis vlakov na veľkej tabuli:

„Stojí mi to na treťom. Tak ty ostávaš?“ spýtal sa jej ako niekoho cudzieho, akoby sem neboli prišli spolu.

„Môj rýchlik chodí len dvakrát za deň, je to príliš ďaleko a jeden spoj vypadol,“ odpovedala a pozerala niekam mimo neho.

„Tak, ahoj! Ozvem sa, keď sa vrátim.“

„Ahoj,“ povedala veľmi neisto. To, čo si pomyslela, keď ho prvýkrát zazrela, ako odchádzal od internátnej kasy

so stravnými lístkami, keď ešte nevedela jeho meno, totiž, že *v tomto mužovi je asi istota celého sveta*, sa teraz rozplynulo, stratilo. Neuvedomovala si vtedy, že videla len to, čo v tom čase najviac potrebovala: stelesnený pocit istoty. Lásku si predstavovala ako úplné splynutie, oddanie sa. Áno, bola nerozumná a neskúsená, veď ako ide dokopy úplné oddanie sa a istota? Už celé dva týždne bola presvedčená o tom, že sa začala jej prvá, najväčšia a jediná láska v živote – no ako znenazdania sa Martin tých štrnásť dní dennodenne zjavoval, tak náhle teraz odchádzal, s vakom preveseným cez plece. Hore na schodíkoch k nástupištiam sa ešte raz otočil a chvíľu zarazene stál. Aj na diaľku vycítil, že sa stalo niečo, čo nemal urobiť, hoci ešte nevedel, čo to presne je – no z toho, ako tam stála, akoby nekýval jej...

Celou cestou potom nad tým premýšľal. Doteraz si vždy osamelo išiel za svojím – veď dievča, ktoré nechal na stanici, tu donedávna nebolo. Doma ho čakajú. Je najväčší sviatok v roku, obrátenie Pavla, hody, a má ísť aj na nejakú svadbu za družbu. Mal hádam zostať s ňou? Ale prečo, keď o nej vlastne nevie nič, okrem toho, že z ôsmich dievčat na tej izbe v nedeľu večer sama sedela nad knihami. Keď s kamarátom vošli, ani nezložila nohy z komody a ostala tak, ako bola – asi si myslela, že hneď odídu. Na remienku hodín mala malý mariánsky medailón, pripnutý zvnútra zápästia, takže si ho sotva kto všimol. Takže veriaci a zrejme nie evanjelička.

O niekoľko dní ju videl pred intrákom kolísať kočík s plačúcim dieťaťom, ktorého rodičia šli zrejme na obed. *Má rada deti*, pomyslel si. *Je to rodinný typ, aj keď tak nevyzerá...* Na ďalšie rande doniesol tašku s kameňmi, aby

zistil, či jeho študijná disciplína – geológia – zaberie. Zabrala. Jej rodičia študovali geografiu a učili zemepis, Helga mala k prírode a jej prejavom od malička blízko. Kalkul mu vyšiel, a to bolo preňho podstatné. Je to dievča, ktoré bude vedieť rešpektovať jeho prácu.

Kameňmi bol totižto posadnutý, od začiatku puberty sám chodil po horách, kreslil si a zameriaval výšku pohorí. Kým sa kamaráti v zákutiach záhrad učili fajčiť, on chodil sám s kladivkom a krásne úlovky kameňov mu boli nado všetko. V tomto sa vedel vzoprieť aj rodičom. Keď na veľkom hospodárstve naplánovali robotu, on vždy – už ako malý – zastal na kraji funduša, ktorý bolo treba okopať, oblámať na ňom kukuricu alebo niečo iné a hneval ich, popudzoval svojimi odhadmi: *za také dve hodinky to máme hotové*. A naozaj, dve hodiny intenzívne robil, ale potom sa aj so svojou kabelou na nálezy odpíľil.

Rodičia mu rozumeli – matka mu dokonca dala do ruky prvý nález, nájdený kdesi v záhrade, ako niečo výnimočné. Otec bol zamestnaný v štátnej službe, no najradšej by bol hral vo veľkom orchestri, pre rodinu sa toho však musel zrieknuť. Rovnako syn nerešpektoval, keď mu vybrali v blízkom meste školu, ktorá by z neho urobila poľnohospodárskeho inžiniera. Vtedy pripomenul dominantnej matke, že ona prvá ho upozornila na zvláštnosť kamenného masívu za dedinou.

Tak sa ocitol v hlavnom meste na najväčšej univerzite a študoval odbor, ktorý miloval nado všetko. Chalani z ročníka pochôdzky v teréne považovali za možnosť vypadnúť do najbližšej dedinskej krčmy a tam aj prespať u nejakej miestnej dievčiny. Za svoje poklesky a prehry sa potom vršili na ňom, pretože s nimi nechodil ani len pod viechu,

nikdy im ani neplatil, staral sa len o seba, takže ho úplne odpísali, ale jemu nechýbali. No prišiel čas, kedy by už rád niekoho zbalil... Podľa možnosti niekoho, kto by nestál medzi ním a jeho prácou. Dievča, ktoré by bezvýhradne patrilo iba jemu.

S ňou to bolo podobné, čo sa týka chlapcov. Už si takmer začala so starým kamarátom z pionierskeho tábora, s ktorým si vtedy ako pubertiaci vymenili adresy, lebo sa do seba buchli – typická letná láska, len pohľad, bez bozkov, bez držania sa za ruky... Keď sa náhodou na štúdiách stretli, pozval ju do divadla a potom do kaviarne na pohárik vína. Na sebe mala červené menčestrové minišaty s károvaným golierom a v kaviarni sa cítila veľmi neisto. Bola rada, keď sa rozlúčili pred internátom. Ale on prišiel znova. So zamatovými čiernymi očami a hladkými vlasmi vyzeral ako Márius z Bedárov zo 60. rokov, kde hrá Valjeana Jean Gabin. Tentoraz ju prišiel volať na čaj. Bol práve začiatok decembra.

„U vás sa tancuje v pôste?“ vyhlkla a tým *u vás* myslela mesto, v ktorom býval.

„Čože? V pôste?“ čierne oči sa mu, ako vždy, smiali. „Neviem... asi áno, socializmus sa týmto asi nezaobrá. Ja som evanjelik, ale... no, na toto som teda vôbec nemyslel...“

„Prepáč,“ povedala tlmene, a predsa s istotou. „Nepôjdem v pôstnom čase tancovať.“

O dva mesiace začala randiť s Martinom. Boli práve fašiangy a oni obidvaja strašne radi tancovali – on bol zvyknutý z dedinských zábav a mal za sebou aj tanečnú na gympli a ona zasa naopak okrem tanečnej a maturitného večierka nikdy nikde nebola, takže teraz akoby dobie-

hala čas dospievania. Martin ju ale volal aj von, každý deň chodili na dlhé prechádzky, ktoré sa im obom zdali krátke, pretože načínali vždy nové témy, o ktorých konečne mohli voľne a bez pretváranky hovoriť. Alebo žeby len ona? Ale aj on to mal rád. Tak sa stali jeden druhému nadovšetko potrební. A trvalo to celé dva týždne!

Helga sa nevdojak pri tej spomienke naširoko usmieva, film pokračuje. Vidí to nešťastné dievča na bratislavskej stanici, hriva plavých vlasov sa mu steli na pleciach do pol chrbta, ešte stále tam stojí – a chlapec, o ktorom si myslela, že sa našli, ju tam práve nechal a odcestoval... *Tak nech*, hovorí si v duchu vzdorovito, *keď toto dokázal urobiť hneď na začiatku, nechcem ho viac vidieť*. Pohodila hrivou a strmo vykročila. A pôjde na čaj na Béčko, hneď zajtra! Možno sa nájde niekto, do koho by sa mohla bezvýhradne zamilovať. Trepala sa s kufrom naspäť na Suvorák a bolo jej nanič. Z búdky zavolala rodičom, že príde až o týždeň.

Chalan, ktorý ju potom aj s kamoškou z čaju odpre-vádzal, bol fešák, no keď sa lúčili a on sa spýtal, či sa zajtra stretnú, povedala, že je zadaná... Počula sa to povedať – myslela pritom na Martina, ktorého nechcela viac vidieť? To nevedela, ale keď sa po víkende zjavil, niečo v nej od radosti poskočilo. Tvárila sa však odmietavo a len horko-ťažko súhlasila so zvyčajnou prechádzkou.

„Neviem, či si ešte máme čo povedať,“ provokovala, keď vyšli na chodník na nábreží Dunaja. Bola to ich zvyčajná trasa, ktorú ona doteraz väčšinou prešla po múre na špičkách, balansujúc s pomocou jeho ruky. Teraz jej to ani na um neprišlo. Kráčali chvíľu mlčky popod rozsvietené lampy.

„Stalo sa niečo?“ spýtal sa ticho. „Urobil som ti niečo?“

„Ak nevieš, zbytočné by bolo niečo vysvetľovať.“

„A... nedá sa to odpustiť? Pochop, musel som odísť. Čakali ma, bola to rodinná záležitosť. Hody sú najväčší sviatok – a potom tá svadba, ale tá družica bola hrozná, celý večer som myslel len na teba...“

„No tak teraz si to dvakrát zaklincoval,“ povedala napoly pobavene. Tento jej zmysel pre významy, ktoré vyzneli alebo vypálili absurdne či smiešne, bol obrovskou devízou, ale to si vtedy neuvedomovala. „Takže keby bola družička krásna, na mňa by si si nespomenul! A rodinné záležitosti... myslela som, že spolu chodíme, a teda patríme k sebe,“ dodala už vážne a dosť nervózne. „Ja si nič nevynucujem, aby si ma správne chápal, len chcem vedieť, na čom som, tieto veci potrebujem mať jasné! Nateraz mi je jasné akurát to, že to urobíš znova – v bledomodrom, v inej situácii...“

Ruku, za ktorú ju dovtedy držal, pri týchto jej slovách pomaly – akoby nerád – púšťal a pomalým krokom kráčal ďalej. Ostala stáť a uvažovala, či tomu rozumie správne: opúšťa ju znova? Namiesto toho, aby ďalej vysvetľoval a prehováral ju, odchádza? Ani slovo ospravedlnenia? Ani sa nezamyslí, či na tom, čo mu hovorí, náhodou niečo nie je? Myslí si naozaj, že má pravdu? On nevie, čo je spolupatričnosť? Vždy je správne to, čo vyhovuje jemu? *Ani slovo ospravedlnenia?*

Chvíľu čakala, či sa neobzrie a horúčkovo uvažovala aj nad začiatkom dnešného rande. Vlastne si len overoval, či sa domnieva správne a pýtal sa, či sa to dá odpustiť. Pokúšal sa jej to predsa aj vysvetliť... Martin kráčal akosi pomaly a ťažko, no zároveň odhodlane. Obaja vedeli, že

samotu znova zvládne, a v tom bola zase tá počiatková istota, ktorá jej udrela do očí, keď ešte ani nepoznala jeho meno. To všetko jej prebehlo myslou, no najmä jej ruka visela vo vzduchu prázdna, akoby jej ostala len polovica tela. A to prázdno bolo neznesiteľné. Rozbehla sa a chytila ruku, ktorá ju nechávala na opustenej večernej ulici.

V ten večer si už veľa nepovedali. Nevedeli ani, že sa týmto vytvára jeden zo stálych modelov ich vzťahu – nechať toho druhého robiť, čo robiť musí, dať mu slobodu, ktorú potrebuje pre svoje vzťahy, prácu, koníčky, rešpektovať ho takého, aký je. Prijatť druhého egoizmus, neovládať ho, nechať ho žiť. Prijatť tento zvláštny druh osamelosti, ktorý nevidno, ktorý umožňuje zachovať osobnosť – individualitu –, znemožňuje manipuláciu a nenápadný teror, taký bežný vo vzťahoch.

Po prvom bozku, ktorý si dali na vrchole Horského parku v prvý jarný deň, si museli vzájomne povedať, že v tomto nemajú skúsenosti. Martin malé, ona žiadne. Nevedel, či to naňho nehrá, ale veď aj ona bola pre neho prvá – pri jej spoločenskej povahe to bolo neuveriteľné.

Pokúšal sa to zistiť aj tak, že ju zobral na ročníkovú katedrovicu. Konala sa už tretí rok v študentskej krčme na Vysokej. Výnimočne dal do kasy dvojnásobok a doviedol Helgu medzi ostrieľaných horolezcov a horalov, ktorí ju začali hneď baliť – no nevedeli ju dostať do úzkych. Koketovala s mierou, britko a bystro ich odbíjala, pritom sa bavila a spievala, skrátka bola vo svojej koži a Martin sa s ňou cítil isto, pretože bola v ten večer len šarmantná a patrila iba jemu, to bolo jasné... Myslel si, že cestou na internát to bude tentoraz iné, že si môže dovoliť viac, pretože dnešný večer mu ju ukázal aj ako neodolateľne príťažlivú

a zvodnú. Uvedomil si, ako ju ostatní hltajú pohľadom, ako ju pri speve nenápadne berú okolo pliec, no ona sa im vykrúti a pozerá len naňho. Nezakryte mu patrí. A z nich si nerobí vôbec nič. Získava si tým ich rešpekt alebo niečo také – to, čo on za celé dva roky nedokázal, robí ona počas prvej polhodiny od príchodu. Skúšajú ju baliť stále znova, lebo ich to provokuje... *Tento nespoločenský tučmák, že práve on si nájde takéto dievča do koča aj do voza?! Veď vyzerá ako mestská netýkavka a ona je úplne normálna baba!*

Cestou na internát jej nepovedal, ako ho prekvapila, ani že ju dnes vidí úplne inak, len ju stále bozkával a ruka mu blúdila pod jej kvetovanú blúzku. Chvíľu váhala a celá sa chvela, potom mu ruku odtiahla.

„To nejde, ja by som chcela, ale...“ koktala.

„A čo to bolo dnes večer? Veď si koketovala so všetkými, všetci sú z teba hotoví. Bavíš sa a spievaš zároveň s nimi, akoby si chodila furt len žúrovať... Nie, nie, ja nežiarim,“ dodal rýchlo, keď videl, že mu chce oponovať. „Na to si mi naozaj nedala žiadny dôvod. No to je práve to! Vieš, nie som nahnevaný, len ťa vidím inak.“

„Myslíš, že to bolo nevhodné?“ spýtala sa neisto. Chvíľu bolo ticho, potom sa pomaly rozhovorila. „Ja strašne rada spievam a chalani sú mi jedno... zabúdaš, že som vyrastala s tromi bratmi a dobre poznám chalanskú mentalitu, viem, čo si kedy myslia a aj to, že sú vlastne plachí – nijako ma títo tvoji nemôžu priviesť do rozpakov.“

Zase nepovedal nič. V ten večer ju už ani nepobožkal. Premietal si, ako unikala dotykom jeho kamarátov, ako šikovne vedela uhnúť. No on predsa nie je taký, ako oni... *Je frigidná alebo lesba?* Musí to nejako zistiť. To by sa mu

ešte len chalani smiali! Nemôže im ani povedať, že sa nevie bozkávať, padli by od smiechu pod stôl. No musí na to prísť.

Na najbližšom rande sa Helga pokúšala o tom začať.

„Mali by sme si asi niečo vyjasniť,“ povedala nsmelo. „Vieš, ako si mi ty hneď povedal, že rande bude vždy až po štúdiu v knižnici, keď si naštudujeme dennú kvótu, a ja som súhlasila, tak ti ja musím povedať, že spávať spolu budeme až po svadbe, ak to bude. Nie som na to pripravená, s nikým som doteraz nechodila, nespávala,“ hovorila rýchlo, akoby sa bála, že to nedopovie. „Neužívam antikoncepciu, som veriaci katolíčka a telo je chrám, ktorý sa otvorí jednému človeku v posvätnom zväzku...“

Počúval a všetko, čo hovorila, sa mu zosypalo na hlavu ako nejaká rozstrihaná kniha zákonov a pravidiel – a zároveň si uvedomoval, že uvažuje rovnako. Nikdy v živote neriskoval a nakoniec... pre štúdium je to vlastne to najlepšie.

„Ani ja som doteraz nikoho nemal. Dobre, že si mi to takto povedala,“ vzal jej malú, detskú ruku do svojej a tuho ju stisol. Potom celé tri roky z času na čas žartoval: *Svadba nebude? Aj hneď*, odpovedala vždy rovnako a smiali sa na svojej nedočkavosti.

Martin občas uvažoval, či si nemohol nájsť nejakú normálnu, obyčajnú babu, ktorá by takto nešpekulovala, ale ani on si už dni bez nej nevedel predstaviť – a potom, tak ako preňho bolo prvoradé štúdium, pre ňu toto predsavzatie, ktoré im malo zaručiť šťastné manželstvo.

O čosi neskôr ho nahovorila, aby s ňou šiel na takzvané stretko. Boli to stretnutia katolíckej mládeže koncom 60. a začiatkom 70. rokov, ktoré organizovala podzemná

cirkev. Malé skupiny viedli ilegálne od 50. rokov, teda od *barbarskej noci*, suspendovaní kňazi, ktorí sa vrátili z jáchymovských baní, alebo pracovali v Dimitrovke ako robotníci. Na stretká mohli prísť len spoľahliví ľudia.

Helga vyrastala v dvojpólovej výchove. Otec, ktorý ju zbožňoval a dal jej všetky ideály slobody a demokracie, bol za svoje presvedčenie väznený za slovenského štátu v Ilave a keď si myslel, že v ideách komunizmu našiel splniteľný ideál pre lepší život všetkých ľudí na svete, nechal sa exkomunikovať z cirkvi. Po jednom vynikajúcom románe bol v 50. rokoch vylúčený zo strany, do ktorej vstúpil ešte medzi vojnami, vylúčený zo Zväzu spisovateľov, do konca života na indexe, teda bez práv publikovať – a napriek tomu ustavične písal. Povstalec, ktorý riskoval rodinu a svoj život, odmietol vojnové odškodné stotisíc, odmietli spolu s matkou nasťahovať sa do vily po židovskom lekárovi, ktorý sa nevrátil z koncentračného lágru... Otec teda bol od 50. rokov bez zamestnania, do konca života zbavený práv, väznený na slobode. Helga a celá rodina tým veľmi trpeli, nielen citovo, ale aj materiálne. Na druhej strane ju to naučilo skromnosti a tomu, že hodnoty sú inde ako v oblečení a funkciách.

Matka bola silno veriaca a tradovalo sa, že len jej modlitby ich zachránili – ju a deti od odvozu do koncentráku, pretože už boli na zozname, a otca z pazúrov gestapa. Vôbec to, že sa vrátil živý, bol zázrak... ale nedokázali mu zabezpečiť akceptáciu, ani povolanie a spokojnú existenciu. Helga neznášala matkine ustavičné napomínania, ustavičnú kritiku všetkého, čo robila, matkin tlak a nároky. Na druhej strane zbožňovala jej spomínanie na mladosť, kláštornú školu v Učiteľskom ústave v Levoči – bolo to ako

dievčenský román na pokračovanie. A potom ten príchod do života, ako ju staršia sestra zobrala ku krajčírom, kožuchy na splátky, bály a lyžovačky, prvé učiteľské miesto, prví nápadníci, zásnuby a potom zásah osudu, keď sa zjavil otec s blúčiacimi očami, víziami ako postaví pre ľudí v tomto kraji tehelňu, aby nemuseli odchádzať ďaleko za prácou... A do tohto rojka sa zabuchla tak, že vrátila prsteň snúbencovi, vždy veselému českému učiteľovi, ktorý musel do Proktorátu. V tom čase zomrel aj jej otec, ktorý jej zásnuby so svojím moravským krajanom vlastne nanútil.

Helga len horko-ťažko videla svojho otca matkinými očami, nechápala, prečo s ním teda ešte je, usilovala sa porozumieť tomu, ako môžu títo dvaja ľudia, takí opační, vôbec spolu žiť. Otec vyvažoval matku a dával jej plnú akceptáciu, vždy bral jej myšlienky vážne. Keď šli s Helgou v nedeľu na prechádzku, nechala ho na námestí a vošla do blízkeho kostola. Všetci, najmä tí fízli, ktorí práve na toto dávali pozor, to mohli vidieť, ako jej v tom nebráni, ako ju čaká, kým sa o chvíľu vráti, aby mohli pokračovať v prechádzke. Hlavne, že bude Helga môcť matke na otázku, či bola v kostole, prikývnuť.

Nie, otec nebol demagóg, bol to slobodný človek, a preto nikdy ani jej nič nezakazoval – ba jedno predsa... Keď prvý raz skúšala fajčiť, veľmi vážne jej – hoci sám bol tuhý fajčiar – povedal, že môže robiť, čo chce, len nie fajčiť. A to Helga dodržala celý život, pretože mu verila. No jeho nešťastný osud si nevedela vôbec vysvetliť – a on vo svojej čistej viere v existenciu spravodlivého spoločenského systému tiež nie, ba ani sa o to nepokúšal, preto hľadala niečo stabilné, preto v tom úpornom hľadaní našla skupinu veriacich študentiek, ktoré ju zavolali aj na tieto stretká.

Naozaj nenápadné muselo byť, že každú stredu popoludní sa v tom istom byte v centre Bratislavy stretalo asi osem dievčat – najmä keď to bol byt Imrichových rodičov a všetci susedia vedeli, že Imrich je kňaz a teraz už pätnásť rokov pracuje v Dimitrovke. Helga tam bola asi piatykrát. Imrich bol vysoký, zdatný blondák so začínajúcou plešinou. Keď sa zoznámili, vôbec na ňu nepozrel, nepozeral priamo na nikoho, bol akoby zabalený v záclone, akoby urputne pozeral len do seba. V izbe bolo ticho, dievčatá si niečo šepkali, kým si Imrich bral Písmo a obradne si sadal za vrch stola uprostred izby. Potom vstal, dievčatá sa tiež postavili a tak ako on sa prežehnali. Potom prečítal odstavce z Písma. Všetci sklonili hlavy a asi 10 minút premýšľali. Prvýkrát sa to Helge zdalo strašne dlho, nevedela, čo s časom, bola by potrebovala ten text mať pred očami... Potom Imrich konečne položil otázku – tlmene, do ticha, viac sám pre seba než pre ne. Krivá Bronka, ktorá tu bola najstaršia, študovala psychológiu a všetci si ju nesmierne vážili pre niečo, o čom Helga nevedela, vyslovila krátku, počiatočnú úvahu. Ostatné pridávali kratšie alebo dlhšie myšlienky. Helga bola väčšinou ticho. A keď hovorila, nebolo to nič prevratné, originálne, hoci ju debata veľmi zaujímala. Nebola by si nikdy pomyslela, že o jednej pasáži z Písma sa dá toľko povedať.

Tu zdokonalila svoje návyky, najmä koncentráciu, pevnú vôľu. Nábeh na to mala už z domu, zo športu, z tréningov, studenej sprchy a výdrže pri knihách, keď sa raz do týždňa učila na dva dni dopredu, pretože v utorok mala vždy vo vzdialenom meste jazykovú školu a keď večer pricestovala späť, už by nevládala. Bolo treba ísť na vlak hneď po vyučovaní, hodina cesta, tri hodiny jazykovka a hodina naspäť. Čiže všetko aj na stredu sa učila v pondelok.

S cestou do toho väčšieho mesta bolo spojené ešte iné: roky od malička nosila v noci strojček na zuby. K stomatológovi chodila s matkou a vždy ich to stálo pol dňa. No na gymnáziu už chodila sama, vstávala o piatej a o siedmej bola ako prvá na kontrole. O ôsmej sedela už na prvej hodine, čo bola väčšinou literatúra. Výdatne k tomu prispelo, že bola beznádejne zabuchnutá do slovenčinára a slovenčina bola zvyčajne prvá hodina.

Na stretnutiach sa naučila aj to, ako prakticky uchopiť svoj vlastný život a svoj čas, ktorý dostávame ako dar – a tak s ním treba aj nakladať, aby nám bol nápomocný, nie aby nás naháňal a stresoval. Naučila sa dennej sebakontrole, využívaní vlastných zdrojov možností, čo si zas vyžadovalo sebazpoznávacie techniky. Pri tejto koncentrácii na seba bolo navyše potrebné vedome počítať s časom pre druhých – nezištným a obetavým –, pre tých, ktorí to potrebujú. S tým mala najmenej starostí, lebo to ovládala už z domu. Rodičia sa večne o niekoho starali, z dvoch učiteľských platov pomáhali slabšie prosperujúcim deťom a rodinám. Helga sa občas ponúkla staručkej tete, že nakúpi, alebo k nej len tak nakukla, niečo pomohla, urobila dobrú náladu a zobrala so sebou povedzme smeti... Nežij len pre seba jej bolo prirodzené. Patrilo to k vyššiemu kultúrnemu statusu, k mestskému intelektu, k niečomu, čo nebolo primárne, a teda bežné.

Martin nebol zo stretnutia nadšený. Síce to nepovedal, ale viac tam nešiel. Nevedel presne povedať, čo mu vadí. Helgu to mrzelo, lebo intuitívne vedela, že by mu to vyplnilo medzeru v myslení o duchovných veciach, ktorá sa črtala stále jasnejšie: keď mal totiž Martin na tieto veci vysloviť názor, vždy mlčal. Buď nebol zvyknutý myslieť si svoje, ale

bo nemal chuť to nahlas povedať. Jeho myšlienky sa uberali len jedným smerom – k odborným, presným, vedeckým informáciám. Nič špekulatívne ho nezaujímalo, iba kamene. *Áno, výskum bol celý jeho život a to mu stačilo*, usmievala sa nad tým po rokoch Helga. No vtedy jej dosť prekážalo, že necháva stále hovoriť len ju, prikyvuje a okrem geológie sa s ním vlastne nedá diskutovať o ničom, no o tej by bol mohol rozprávať hodiny.

„Pozri, aká dobrá knižka, ak chceš, dám ti ju na tie dva týždne!“ vytiahla z tašky na ktoromsi rande tajné vydanie Michela Quista a myslela, že kvôli nej si to prečíta a potom sa budú môcť o knihe rozprávať. Možno ho začne baviť uvažovať nad životom, veď je to veľké dobrodružstvo a vo vzťahu, ktorý má vydržať desaťročia, je blízkosť myšlienok veľká devíza.

„Tak ako? Bolo to dobré?“ spýtala sa živo, plná očakávania, keď sa po tých štrnástich dňoch stretli pod Michal-skou.

„Nečítal som to, vieš... nemal som na to čas,“ povedal ticho.

Vzala si knihu, takmer mu ju vytrhla z rúk, a naskočila do električky, ktorá sa práve chystala odísť. Ani sa neobzre-la. Vedel, kde ju má hľadať, ale nešiel tam.

Helga si vtedy neuvedomovala, že cesty rôznych osob-ností sú rôzne, že napríklad Martina by nezaujala úvahami, ktoré rozprávala na ich prechádzkach, keby on nemal svo-ju lektúru, isté kultúrne penzum príbehov najmä z filmov, ktoré už v rannom detstve videl v každom týždni dva po dobu troch rokov. Bola to talianska klasika ako Zlodej bicyklov, Dohra a iné, ale aj česká, francúzska... Jeho otec ako učiteľ a osvetár tie filmy objednával a premietal obyva-

teľstvu a mládeži. Bol to obrovský kultúrny poklad, presne ako množstvo románov, ktoré ona prečítala z rozsiahlej rodičovskej knižnice. No bol tam predsa rozdiel: on o tom s nikým nehovoril, kým ona mala sústavne rozhovory s oboma rodičmi, s každým z nich o špecifických témach.

Múdro počkal, kým ju prešla zlosť a kým sa jej začalo cnieť za večernými prechádzkami... Potom – akože náhodou – sa zase stretli. Medzitým ju balil na obede jeden medik, ktorý čakával pred intrákom, kým nešla z prednášok. Už si ho všimla dávno, ale odvážil sa až teraz:

„Ahoj, prosím ťa, veľmi sa ponáhľam, môžem sa postaviť k tebe?“ oslovil ju na obede v dlhom rade. Zblízka vyzeral ešte lepšie. Zelené oči sa usmievali a bol trochu v rozpakoch. Až v nej heglo, lebo sa jej už z diaľky veľmi páčil – a aj pre to evidentné klamstvo, čo si teraz vymyslel, veď videla, ako doteraz stál tam vonku opretý o zábradlie.

Prikývla, ale ukázala bradou za seba a on sa bez slova zaradil za ňu. Mala sa otočiť a niečo povedať – ak by ho pustila pred seba, on by to určite urobil –, no ostalo ticho a on si potom sadol úplne inde a nakoniec naozaj aj rýchlo zmizol. No a toto bola celá Helga – vôbec nevedela, ako na to, najmä keď sa jej niekto páčil. Nevedela ho zbaliť, neovládala žiadne ženské triky...

„Do ríííí... ma,“ vrátila sa Helga do prítomnosti a pokúsila sa ešte raz o tiché nadviazanie dialógu cez hradbu kníh. „Nechceš pohár bieleho?“

„Teraz ani nie...“ zamumlal Martin z druhej strany.

„Ok,“ prikývla a vstala. Už to nekomentovala, len si pobavene znova raz pomyslela: *veď preto sme ešte spolu*. A idúc do kuchyne, myslela si svoje. *On teraz bude praco-*

*vať hlboko do noci a ja vstávam, keď ide spať, to je návod
na úspešný spoločný život... Kde sa dvaja neotravujú,
neznásilňujú, nič nemusia... ne... usmievala sa pre seba.
Ešteže sme dokázali splodiť tie deti, zachichotala sa. Keď
na spodku studenej špajze hľadala a vyberala víno, napa-
dla jej taká nedávna báseň, ktorú si v podobnej samote na-
písala, tie verše sa jej tisli do pamäti, tak si ich ševelila, kým
otvárala zátku – a brala predsa len dva poháre, čo ak...*

*Keď jedna láska
obráti tvár do tieňa
a donúti ňu
skrbliť radosťou
dni na noc premieňa a silné ostáva
len krehkosťou*

*Mýtnici striehnu
na mýto
aj za to, čo sa nestalo
A ja?
Nuž čo
veď dám im to
aj všetko
čo mi ostalo.*

Je to tak odvždy, tento opačný biorytmus, opačné
všetko – okrem vedeckých téz. Keby teraz vytiahla nejaký
vedecký problém, odložil by všetko a debatoval by – v tom
sa môžu absolútne jeden na druhého spoľahnúť, že sú
zajedno v metodológii, v tom, čo tvorí vedecké poznanie,
že základný výskum je dôležitý, inak interpretácia visí

v luftě... to majú dávno predebatované. Takisto sa zhodnú vo výchovných metódach, že človek – dieťa, študent – sa má najmä pochopiť v konkrétnej situácii a má sa s ním hovoriť, pomôcť mu ujasniť si vlastnú situáciu a problém, ak sa vyskytne, vyriešiť. Ale hovoriť o živote len tak... to sa dá buď na Železnej, alebo to Martin vie vtedy, keď ho bijú, lebo skúsenosť s funkcionármi tiež má. Keď nalievala, víno zavoňalo a jemne zlatisto sa zatrblietalo.

„Fíha, toto už hej!“ usmiala sa a spomenula si na chuť toho vína. Na Vianoce dostali od syna celú basu. Postavila poháre a fľašu spod pazuchy vedľa počítača. Keď sa vôňa vína roznesie po pracovni, hádam sa Martin pridá, zavše sa aj to stane. Takto alebo opačne, že sa pridá ona, keď on donesie... Možno sa tie biorytmy glajchnú... aspoň zavše...

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Trvanie***.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.